

The journal has had 7 points in Ministry of Science and Higher Education parametric evaluation. Part B item 1223 (26.01.2017).
1223 Journal of Education, Health and Sport eISSN 2391-8306 7

© The Author (s) 2017;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland

Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.

Received: 01.02.2017. Revised 12.02.2017. Accepted: 28.02.2017.

Przestępczość na rynku dzieł sztuki - możliwość przeciwdziałania Crime in the art market - anti-crime measures

Agata Klimczyk

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Streszczenie

Celem pracy jest przedstawienie wybranych aspektów dotyczących przestępczości na rynku dzieł sztuki oraz możliwości ich przeciwdziałaniu. Autorka pracy wykorzystała metodę analityczną-prawną oraz przegląd piśmiennictwa. Ponieważ przestępczość na rynku dzieł sztuki integralnie łączy się z popytem na dobra kultury, kwestia ta została uwzględniona w niniejszej pracy. Przedstawiono jakie czynniki mają na to wpływ. Poruszono kwestię zabezpieczenia w muzeach powiatowych i miejskich. Wskazano w jaki sposób można przeciwdziałać omawianemu procederowi i oddziaływania współpracy międzynarodowej m.in. Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Forów Prawnych Dziedzictwa Europejskiego.

Summary

The aim of the work is to present selected aspects of crime in the art market and the possibility of counteracting them. The author has used: the method of legal analysis and literature study. Crime in the art market is related to the cultural goods, the author shows what factors have influence to this. It was showed key role of The National Heritage Board of Poland, EU Heritage Legislation.

Słowa kluczowe: przestępczość, rynek dzieł sztuki, dzieła sztuki, sztuka

Keywords: crime, art market, works of art, art

Wstęp

Rynek dzieł sztuki podlega permanentnym przeobrażeniom. Na powyższe wpływają nie tylko takie czynniki jak przemiany cywilizacyjne, ale również „młoda sztuka” rozumiana jako segment rynku, w którym dominuje malarstwo¹. Rynek wytworów artystycznych jest elastyczny i dostosowuje się do systemu gospodarczego poprzez promowanie cennych obiektów przy pomocy komercjalizacji². Wahania cenowe, na które wpływa propagowanie dzieł konkretnych artystów, generuje popyt na wybrane obiekty.

Jak propagowanie dzieł konkretnych artystów, generuje popyt na wybrane obiekty odnosi się do rozpowszechniania przestępczości? Ze względu na kwestię, że najważniejsze staje się nazwisko twórcy, nierzadko zauważalne jest to w jakości obiektów. Przykładowo, twórczość Wojciecha Kossaka początkowo wykonywana była „jego pędzla”, później uczniowie zajmowali się masowymi replikami, a mistrz tylko sygnował i dokonywał ewentualnych poprawek³. Wielość prac i słabsza jakość przekłada się na dostępność „wzorów obiektów”, co jest pośrednią konsekwencją wzmagania przestępczości. Powyższe zagadnienia nie są często poruszane w piśmiennictwie naukowym.

Trudno precyzyjnie zdiagnozować skalę tego procederu. Składa się na to wiele czynników, jak na przykład: słabość organów ścigania, niechęć placówek szczerzących dostęp do dóbr kultury do uznania trzymania w posiadaniu sfalszowanych obiektów, wreszcie zmowa marszandów (tzw. solidarność zawodowa). Szczególnie ostatnia z wymienionych przyczyn prowadzi do poszerzania się ciemnej strony tego zjawiska.

Przestępczość w zakresie dzieł sztuki można zakwalifikować do trzech⁴ różnych modeli. Pierwszym z nich jest tzw. „przypadkowe nabycie”, poprzez kradzież⁵ przedmiotów z rabowanego

---

¹ *Abbey House, Fine Art & Craft auctioning*, 2012, <http://gielda-inwestora.pl/gielda-inwestora-poleca-2/polecane/raport-z-rynku-dziel-sztuki-cz-2-mloda-sztuka-zmienia-strukture-rynku>, dostęp z dnia 17.11.2016.

² Komercjalizacja według *Ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji* z dnia 30.08.1996 roku, polega na przekształceniu przedsiębiorstwa państwowego w jednoosobową spółkę, czyli dostosowaniu działalności podmiotów gospodarczych do wymogów gospodarki rynkowej.

³ S. Krzysztofowicz-Kozakowska, *Ta fabryka już mi kością w gardle staje, czyli ironia artystycznego losu rodziny Kossaków*, http://nimos.pl/upload/wydawnictwa/cenne_bezcenne_utraczone/2010_4/18_kossaki.pdf, dostęp z dnia 20.10.2016, s. 19.

⁴ P. Sarzyński, *Rabusie, fałszerze, przemytnicy. Raport: czarny rynek sztuki*, „Polityka” 2010, nr 47, s. 3-9.

⁵ *Ibidem*, s. 3-9.

domostwa. Złodziej w tym przypadku nie jest konkretnie nastawiony na łup w postaci dóbr kultury. Przedmioty z takiego źródła najczęściej trafiają na przypadkowe bazyry i aukcje internetowe.

Bardziej wyspecjalizowaną grupą są złodzieje dewocjonaliów⁶ rabujący przedmioty ze świątyń. Jednakże ostatnia grupa nastawiona jest w większości na sprzedaż przedmiotów bezpośrednio do rąk kolekcjonerów. Jest to frakcja złodziei trudniących się zawodowo handlem skradzionymi⁷ dziełami sztuki.

W jaki sposób można przeciwdziałać powyższemu procederowi? W przypadku prywatnych domostw jest to trudne, ponieważ oprócz alarmów antywłamaniowych i monitoringu wskazane jest to by każdy cenny obiekt osobno ubezpieczyć, wykonać jego dokładną dokumentację.

Jeśli jest mowa o placówkach muzealnych, to obecnie w większości muzea spełniają najwyższe standardy bezpieczeństwa i kradzieże zdarzają się rzadko. Oczywiście odnotowuje się rekordowo duże przypadki. W 2010 roku zaginęło ponad 300 dzieł sztuki z Muzeum Sztuki Malarstwa i Rzeźby w Ankarze.⁸ Występuje także problem związany z wewnętrznymi kradzieżami, których sprawcami są pracownicy muzeów.⁹ Podsekretarz stanu w odpowiedzi na interpelację w sprawie zabezpieczenia polskich muzeów i zgromadzonych w nich eksponatów przed kradzieżą, zniszczeniem bądź dewastacją, wskazał, że kradzieże w polskich muzeach najczęściej wynikają z nieuwzględnienia poziomu zagrożenia ochrony¹⁰. Dopracowaniu powyższej kwestii mają służyć kontrole wewnętrzne dokonywane przez Ośrodek Ochrony Zbiorów Publicznych podległy MKiDN oraz zewnętrzne (np. NIK, Policja).¹¹ Pomimo zaangażowania powyższych organów, widoczne są nieprawidłowości w sferze bezpieczeństwa eksponatów¹². Oddzielnym problemem jest zabezpieczenie w muzeach niższej rangi, czyli powiatowych i miejskich.¹³ W Polsce niechlubny incydent na placówce niższej rangi został zarejestrowany w 2016 roku w Muzeum Poczty i

---

⁶ P. Sarzyński, *Rabusie, fałszerze, przemytnicy. Raport: czarny rynek sztuki*, „Polityka” 2010, nr 47, s. 3-9.

⁷ *Ibidem*, s. 3-9.

⁸ M. Marcinkowska. *Rekordowa kradzież*,

http://nimo.pl/upload/wydawnictwa/cenne_bezcenne_utraczone/2014_1/Strony_od_2014_cenne_78-79_internet-21MARCINKOWSKA.pdf, dostęp z dnia 20.10.2016, s. 72.

⁹ *Ibidem*, s. 72.

¹⁰ T. Merta, *Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego - z upoważnieniem ministra - na zapytanie nr 5644 w sprawie zabezpieczenia polskich muzeów i zgromadzonych w nich eksponatów przed kradzieżą, zniszczeniem bądź dewastacją*,

<http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/393CDCE2>, dostęp z dnia 25.10.2016, Warszawa 2010.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

Telekomunikacji we Wrocławiu, gdzie zginęło ponad 138 eksponatów¹⁴. Nadmienić należy, że w tym przypadku było to muzeum obarczone niewypełnionymi pokontrolnymi zaleceniami.¹⁵

Takie marginalne błędy wynikają nie tylko z niedochowania należytej staranności dyrektorów i opiekunów zbiorów muzealnych, ale także z niewystarczającego dofinansowania. Nierzadko w „prowincjonalnych” placówkach i świątyniach znajdują się wysokiej jakości dzieła sztuki, domagające się szczególnej ochrony. Niestety z problemem niskiego budżetu borykają się także parafie. Należy nadmienić, że sama kradzież *par excellence* dopiero jest pierwszym z kroków zmierzających do osiągnięcia obranego celu. Ponieważ pomiędzy kradzieżą (w przypadku znanych dzieł sztuki), a przekazaniem zrabowanych obiektów potencjalnemu kupcowi, czyli sprzedaży, nierzadko następuje szereg błędów, pozwalających wykryć proceder organom ścigania. Ważną rolę w przeciwdziałaniu przestępczości w zakresie dzieł sztuki odgrywają edukacja i szkolenia dotycząca postępowania sędziów orzekających.¹⁶ Na przeciwdziałanie omawianemu procederowi wpływa także współpraca międzynarodowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa i realizacja założonych prac z państwami basenu Morza Bałtyckiego, Forach Prawnych Dziedzictwa Europejskiego, *European Heritage Heads Forum*.¹⁷

Bibliografia

---

¹⁴ Skandal w muzeum. Ktoś ukradł ponad 100 eksponatów, <http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/1,35771,20436536,z-muzeum-poczty-zginely-eksponaty-zajmie-sie-tym-prokuratura.html>, dostęp z dnia 20.10.2016, „Wyborcza” 2016.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ W. Pływaczewski, *Nielegalne transakcje na rynku dzieł sztuki, etiologia i fenomenologia zjawiska oraz możliwości przeciwdziałania*, [w:] *Wokół problematyki prawnej zabytków i dzieł sztuki*, tom III, red. W. Szafranski, K. Zalasinska, Poznań 2009, s. 223-224.

¹⁷ D. Bogacz, *Narodowy Instytut Dziedzictwa*, [w:] *Stop przestępczości przeciwko dziedzictwu. Dobre praktyki i rekomendacje*, Warszawa 2011, s. 17.

1. Bogacz D., *Narodowy Instytut Dziedzictwa*, [w:] *Stop przestępczości przeciwko dziedzictwu. Dobre praktyki i rekomendacje*, Warszawa 2011.
2. Pływaczewski W., *Nielegalne transakcje na rynku dzieł sztuki, etiologia i fenomenologia zjawiska oraz możliwości przeciwdziałania*, [w:] *Wokół problematyki prawnej zabytków i dzieł sztuki*, tom III, red. W. Szafrąński, K. Zalańska, Poznań 2009.
3. Sarzyński P., *Rabusie, fałszerze, przemytnicy. Raport: czarny rynek sztuki*, „Polityka” 2010, nr 47.
4. Merta T., *Odpowiedź podsekretarza stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego - z upoważnieniem ministra - na zapytanie nr 5644 w sprawie zabezpieczenia polskich muzeów i zgromadzonych w nich eksponatów przed kradzieżą, zniszczeniem bądź dewastacją*, <http://orka2.sejm.gov.pl/IZ6.nsf/main/393CDCE2>, dostęp z dnia 25.10.2016, Warszawa 2010.
5. M. Marcinkowska. *Rekordowa kradzież*, http://nimos.pl/upload/wydawnictwa/cenne_bezcenne_utraczone/2014_1/Strony_od_2014_cenne_78-79_internet-21MARCINKOWSKA.pdf, dostęp z dnia 20.10.2016.
6. Krzysztofowicz-Kozakowska S., *Ta fabryka już mi kością w gardle staje, czyli ironia artystycznego losu rodziny Kossaków*, http://nimos.pl/upload/wydawnictwa/cenne_bezcenne_utraczone/2010_4/18_kossaki.pdf, dostęp z dnia 20.10.2016.
7. *Skandal w muzeum. Ktoś ukradł ponad 100 eksponatów*, <http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/1,35771,20436536,z-muzeum-poczty-zginely-eksponaty-zajmie-sie-tym-prokuratura.html>, dostęp z dnia 20.10.2016, „Wyborcza” 2016.
8. *Abbey House, Fine Art & Craft auctioning*, 2012, <http://gielda-inwestora.pl/gielda-inwestora-poleca-2/polecane/raport-z-rynku-dziel-sztuki-cz-2-mloda-sztuka-zmienia-strukture-rynku>, dostęp z dnia 17.11.2016.